

Tranter Maillart e Menn – la punt da Versell a Tavanasa

Perditga architectonica dal tranterguerras da muntada surregiunala

■ **A Tavanasa ha ina grupp d'interess salvà ils onns 2013–2018 la punt veglia, «ina perditga marcanta da la construcziun da punts dal temp tranter las guerras mundialas» (Jürg Konzett).** La punt dal 1928, construida dal renomà inschigner grischun Walter Versell sur il Rain Anteriur, na pudeva betg pli satisfar als basegns dal traffic stradal oz. Il 2017 è ella vegnida remplazzada cun ina punt nova en furma eleganta e moderna. Suenter ina restauraziun accurata stat la punt veglia uss a disposiziun per peduns e per il traffic lev e sa preschenta sco in bain cultural cun irradiaziun partuculara.

Da Maillart a Versell – la punt istorica

Als 25 da settember 1927 ha ina malaura destrui la punt da Robert Maillart ch'era vegnida construida l'onn 1905. Suenter avair organisà ina concorrenza da punts ha la victura, la punt artgada da l'inschigner Walter Versell da Cuira, pudì vegnir inaugurada già ils 31 da fanadur 1928.

Purtret da Walter Versell en il Lexicon Istoric Retic

* 24 da schaner 1891 a Cuira, † prim da matg 1989 a Cuira. Figl dad Anton, fravi da ferrera, pli tard schef da la polizia da la ciad da Cuira, e dad Elisabeth Rudolfine n. Eggenstein. ∞ Martha Hasler. Inschigner da construcziun diplomà a la scola politecnica federala da Turitg. Secretari da la Federaziun dal Rain per la regiun dal Rain dal Grischun e da Son Gagl 1918–36. Agen biro d'inschigner a Cuira 1925–45. Dal 1945–59 è Versell stà responsabel, sco inschigner per l'economia d'aua dal chantun Grischun, per grondas ovras idraulicas. El è stà activ en ils pli differents champs: uschia ha el per exempel construi la punt sur il Rain Anteriur a Tavanasa (1928) e la halla da martgà a Cuira (1934). Il 1947 ha el lantschà l'idea dal lai da fermada Val da Lei sco compensaziun per l'ovra idraulica contestada a Spleia ed ha sviluppà il 1951–60 (ensemèn cun l'inschigner chantunal superiur, Abraham Schmid) il project dal tunnel da via dal San Bernardino.

In monument da muntada surregiunala

Il destin da la punt da Versell sa decida cun la planisaziun d'ina punt nova sur il Rain Anteriur. Già baud fa la Protecziun da la patria dal Grischun attent da proteger la punt. En il Bündner Monatsblatt 2/2015 declera Jürg Konzett, l'inschigner da la punt nova a Tavanasa, la valor da la punt da Versell. Sia conclusiun: «La punt sur il Rain Anteriur a Tavanasa stat en in lieu impurtant per l'istorgia da las punts, ella ha in artg da betun extraordinariamain satigl che vegn enamà da pilasters e cuntraforts a moda efficazia. Ella è in'ovra principala da l'impurtant inschigner Walter Versell

La punt sco ch'ella sa preschenta suenter la renovaziun.

FOTO: ADRIAN MICHAEL / CC BY-SA 3.0

e stat en il svilup da la construcziun da punts da betun precis tranter Maillart e Menn.»

Ultra da quai regorda la punt da Versell a la tragica bova dals 1927 ch'aveva destrui la punt, construida il 1905 da l'inschigner da renom mundial, Robert Maillart. La punt da Versell è sper quella da Maillart la suletta punt ad artg da betun ch'exista anc en il Grischun or dal temp tranter las duas guerras mundialas. Er Peter Marti, ch'è stà fin il 2014 professer per statica e construcziun a la Scola politecnica federala a Turitg, valitescha la punt sco «zunt degna da vegnir mantegnida».

In plus per la cuminanza dal vitg

Sco che fa valair l'uniun «Nossa Punt», na sa restrenschia la muntada da la punt da Versell però tuttavìa betg a sia valor sco perditga architectonica: «La punt da Versell collia las duas fracziuns Danis e Tavanasa che furman en la vischnanca da Breil ina cuminanza. Sias abitantas e ses abitants partan la scola, la baselgia, la staziun, l'ustaria, las plazzas da sport. Els van en la medema societad da musica, il medem club da ballape, la medema uniun da dunnas, la medema uniun da pestgaders. Els tgeran las medemas tradiziuns dal chantar dals retgs fin al trait schibettas. La punt è in segn caracteristic per l'unitad da Danis-Tavanasa. Ella duai en il futur servir al traffic plaun, pussibilitar scuntradas e restar part da la rait da vias locala. Sco bain cultural da valor è la punt er in'attracziun turistica.»

Il salvament da la punt – ina pitschna cronica

Sin la punt stretga da Versell, ch'ha mo in vial, na pudevan vehichels betg

cruschar ed ils transports grevs na dastgavan betg traversar la punt. Perquai ha il Chantun decidi da pussibilitar l'access per Breil, e pia l'apport principal en la regiun da vacanzas Breil-Vuorz-Andiast, cun construi in punt nova. Cun prender en funcziun quella, ha il pais maximal permess sin la via da Breil pudì vegnir augmentà da 18 tonnas a da nov 32 tonnas.

Emprima opposiziun cunter la spazzada da la punt

La primavaira 2013, a chaschun da l'exposiziun publica dals plans per la punt nova, pretendà la Tgira da monuments dal Grischun in'expertisa per sclerir l'impurtanza da la punt ed ina grupp d'interess da Tavanasa s'oppona encunter la spazzada. Il Chantun fa valair da disponer da nagina basa legala per salvar ina punt daventada inutila per el. Tenor la Lescha davart la construcziun da vias chantunala van tals objects a las vischnancas.

La vischnanca da Breil refusa da surpigliar la punt veglia

Ma tge capita, sch'ina vischnanca refusa da surpigliar in object da valor istoric-culturala per il Grischun? Per ina tala situaziun na datti nagina schliaziun auter che spazzar la punt, nun ch'ina purtadra privata surprendia ella. La Protecziun da la patria, la Tgira da monuments ed ina grupp d'acziun da Tavanasa na vegnan betg da persvader las votantas ed ils votants da Breil. En ina votaziun consultativa dals 14 da zercladur 2015 din els na al «regal» dal Chantun.

L'uniun sa constituescha e vegn activa

La decisiun da la vischnanca da Breil alarmescha la Protecziun da la patria. La stad 2015 fundescha ina grupp d'interess l'uniun «Nossa Punt» cun la finamira da s'engaschar per salvar la punt da Versell e da far enconuschenta sia valor.

L'uniun maina divers discurs cun representants da la vischnanca e dal Chantun. La discussiun mussa il suandant: a) il Chantun na vul sut naginas circumstanzas posseder vinavant la punt; b) per salvar ella dovrì ina purtadra privata, l'uniun u ina fundaziun; c) quella sto sa constituir avant che la vischnanca da Breil cumenza cun la construcziun d'in nov passape vers la punt nova, planisà per la primavaira 2016; d) cun la contribuziun finanziaria da l'Uffizi da construcziun bassa (import per dismetter la punt) e las contri-

buziuns da la Tgira da monuments chantunala e federala pudess la punt vegnir sanada. Sche la punt duai daventar ina punt da peduns e velocipedists sto la vischnanca far diever da quella e quai fa ella mo sch'ella n'ha nagins custs per novs passapes. Uss cumenza il squitsch da temp.

Ina fundaziun sco schliaziun

L'avrigl 2016 sa constituescha la fundaziun «Nossa Punt». L'intent da quella è definida sco suonda: «La fundaziun ha l'intent da surpender dal chantun Grischun la punt da Versell sco agen possess, da mantegnair ella sco monument degn da protecziun per diever dal traffic plaun sco ina via da colliaziun communal sco er da sanar e mantegnair ella tenor ils principis da la Tgira da monuments. Per il diever da la punt sco via da colliaziun communal fa la fundaziun cun la vischnanca in contract che regla tut ilss dretgs ed obligaziuns.»

Avertura da la punt nova

La fin settember 2016 è la punt nova sur il Rain Anteriur vegnida averta cun in act festiv per il traffic. Ils custs totals per la construcziun nova da la punt sur il Rain Anteriur a Danis importan var 5,3 milliuns francs. Las pitgas da la punt nova, ch'ha ina lunghezza da circa 101 meters e ch'è repartida en quatter champs, èn plazadas a las duas rivas dal Rain Anteriur sco er sur il trassé da la Valfier retica. Ils chaus da la punt en furma da dratgür èn necessaris da tuttas duas varts da la punt pervi da las geometrias da la via. Els èn l'element visualmain il pli marcant da la punt nova. A medem temp è la punt veglia da Versell ida en possess da la fundaziun «Nossa Punt».

La sanaziun da la punt veglia

In'expertisa da professer dr. Peter Marti, fatga per incumbensa da la Tgira da monuments grischuna, aveva cumprovà che la punt da Versell saja degna da vegnir protegida. Sin fundament da quest'opiniun fundada ha la Regenza grischuna incumbensà il biro d'inschigner Konzett Bronzini Partner AG da far in'analisi davart il stadi da la punt e da proponer las mesiras da sanaziun.

La finala èn las autoritads responsablas sa declaradas prontas da surdar la punt da Versell a la fundaziun e da pajar ina contribuziun als custs da sanaziun. Cun questa summa, cun las contribuziuns previstas da la Tgira da monuments

chantunala e federala e cun ulteriuras donaziuns publicas e privatas ha la punt pudì vegnir restaurada e mantegnida per las generaziuns futuras.

Cuntanschi la finamira

La sanaziun da la Punt da Versell è vegnida realisada tranter il mars ed il november 2017. Il december po la fundaziun communitgar cun satisfacziun: «La punt da Versell è pronta per sia nova funcziun dals proxims decennis. La restauraziun terminada, la puntada demontada, il plaz dal bandunà. La punt da Versell sa preschenta cun ses vegl scharm. A Tavanasa vegni pli ruassaivel. La notg aud'ins mo anc il sgrizar da la naiv sut las solas. L'illuminaziun plascha e legra spezialmain ils uffants.»

Ils 26 da matg 2018 è la punt sanada vegnida inaugurada festivamain. Ella stat uss a disposiziun a peduns e velocipedists e furma sco monument cultural in'impurtanta perditga per l'istorgia dal traffic regiunale e dal turissem.

«Nossa Punt. Tavanasa – punts, cuntrada»

«Nossa Punt» è in cudesch cun fotografias davart la punt da Walter Versell dal 1928, davart si'istorgia e sia restauraziun, davart las sis autras punts che mainan a Tavanasa sur il Rain Anteriur, sco er davart la cuntrada e la gliעד ch'abitescha là. Il cudesch è cumpari il 2018 e cuntegna texts en tudestg, englais e per part en rumantsch (sursilvan).

Wilfried Dechau ha documentà cun sia camera la restauraziun da la punt cun ses artg da betun e sias lingias cleras che marca la fatscha dals dus vitgs ch'ella collia. Cun questa chaschun ha el er reguardà las autras punts sur il Rain a Tavanasa – en tut set punts – che furman ensemèn ina cuntrada da punts fitg variada, fascinanta e fotogena.

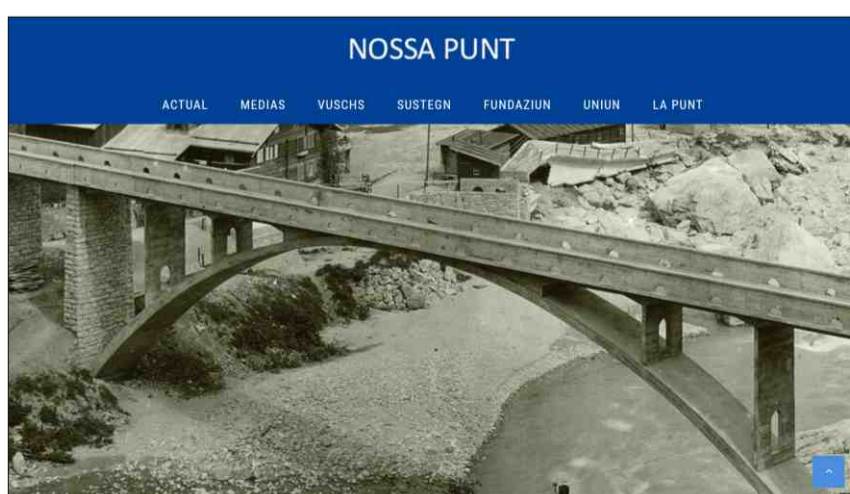
Il mantegniment da la punt da Versell sco ovra culturala prenda Wilfried Dechau sco chaschun per dar in'egliada sin la vita socioculturala d'antruras a Danis Tavanasa – cun in text da Peter Eglöff – e sin in pèr acturs actuals da la vita culturala ch'han in connex particular cun quest vitg, sco per exempel il scriptur Arno Camenisch, ils chantadurs Armin e Flurin Caduff, l'um da teater David Flepp u l'actur da renom europeic Bruno Cathomas che fascheva vacanzas tar si'onda Alice en l'Ustria Sur Punt.

Wilfried Dechau, durant bliers onns schefredactur da la db, ina revista per architects ed inschigners, ha adina focussà si'attenziun spezialmain sin la fotografia. L'onn 1995 iniziescha el il Premi europeic per la fotografia d'architectura «architektur bild», 1996 suonda in cudesch davart la fotografia d'architectura, il 2003 fundescha el l'uniun «architektur bild e.v.» cun la finamira da promover il nivel artistic da la fotografia d'architectura. Il 2001 vegn sia seria da fotografias davart la construcziun da la punt pendenta sur il Storebaelt en il Danemarc distinguida cun il premi da Kodak per chalenders fotografics.

Dapi il 2005 sa deditgescha Wilfried Dechau surtut al pensum da mussar en maletg il process da construcziun e betg sulettamain la construcziun finida. Cudeschs sco quel davart la construcziun dal piogn sur la Traversina en la Viamala, davart la punt nova en il vitg da Val S. Pieder e davart il «Trutg dil flem» a Flem dattan perditga da questa lavur.

La presentaziun:
Dossier «Punt da Versell a Tavanasa».

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=4639
www.chattà.ch

Pagina d'internet da la fundaziun.